

Soortenbeschermingstoets Philipsdam-Noord

Toetsing van de voorgenomen dijkverbetering aan de Flora- en faunawet

Definitief

Projectbureau Zeeweringen
PZDB-R-09170

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 4 december 2009

013903 2009 PZDB-R-09170
Soortenbeschermingstoets Philipsdam Noord

Verantwoording

Titel : Soortenbeschermingstoets Philipsdam-Noord
Subtitel : Toetsing van de voorgenomen dijkverbetering aan de Flora-
en faunawet
Projectnummer : 267620
Referentienummer : 13/99095917/AMM
Revisie : D1
Datum : 4 december 2009

Auteur(s) : de heer dr. A.M. Mouissie
E-mail adres : maarten.mouissie@grontmij.nl
Gecontroleerd door : mevrouw dr. S.C. Wessels
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : de heer ir. C.J. Jaspers
Paraaf goedgekeurd :
Contact : De Molen 48
3994 DB Houten
Postbus 119
3990 DC Houten
T +31 30 634 47 00
F +31 30 637 94 15
midwest@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	7
1.1	Aanleiding.....	7
1.2	Projectgebied.....	7
2	Voorgenomen werkzaamheden.....	9
2.1	Doel van de dijkverbetering.....	9
2.2	Huidige situatie.....	9
2.3	Dijkverbetering.....	10
2.4	Transport en opslag.....	10
2.5	Toegankelijkheid.....	11
2.6	Planning en fasering.....	11
2.7	Initiatiefnemer.....	12
3	Toetsingskader.....	13
3.1	Inleiding.....	13
3.2	Flora- en faunawet.....	13
3.3	Toetsingscriteria.....	15
3.4	Bevoegd gezag.....	17
4	Effecten op beschermde soorten.....	19
4.1	Inleiding.....	19
4.2	Beschermde plantensoorten.....	19
4.3	Amfibieën en reptielen.....	21
4.4	Vogels.....	22
4.4.1	Broedvogels.....	22
4.4.2	Foeragerende en overtijende vogels.....	25
4.5	Zoogdieren.....	27
5	Conclusies.....	29
5.1	Voorkomen beschermde soorten.....	29
5.2	Ontheffing of gedragscode.....	29
5.3	Mitigerende maatregelen.....	29

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Uit onderzoek is gebleken dat een groot aantal van de taludbekledingen op de zeedijken in Zeeland niet sterk genoeg zijn. Rijkswaterstaat heeft het Project Zeeweringen opgestart om deze problemen op te lossen. In samenwerking met de Zeeuwse waterschappen en Provincie Zeeland worden binnen dit project de taludbekledingen van de primaire waterkeringen in Zeeland verbeterd, zodanig dat ze voldoen aan de wettelijke eisen.

Verwijderd: is

Voor de uitvoering in 2011 zijn meerdere dijkvakken langs de Oosterschelde uitgekozen, waaronder het traject van de Philipsdam Noord, met een totale lengte van ongeveer 2,6 km. Het aansluitende dijkvak Grevelingendam wordt in 2009 uitgevoerd, het aansluitende dijkvak Philipsdam Zuid zal in 2015 worden aangepakt

In de voorliggende rapportage is gekeken welke beschermde soorten langs het te verbeteren dijktraject voorkomen en welke effecten zijn te verwachten. Afhankelijk van de resultaten is de noodzaak van een ontheffing vastgesteld en advies gegeven over te treffen mitigerende maatregelen.

1.2 Projectgebied

Het dijkvak van de Philipsdam Noord ligt aan de Oosterschelde (Krammer), en in de gemeente Schouwen Duiveland. De beheerder van het dijkvak is Rijkswaterstaat Waterdistrict Zeeuwse Delta. Het gedeelte dat is geselecteerd voor verbetering ligt tussen dijkpaal (dp) 473, direct ten oosten van de Flakkeese Spuisluis, en dp 499, ter hoogte van de scheepvaartsluis van de Philipsdam. Het dijktraject heeft een lengte van ongeveer 2,6 km (Figuur 1.1).

Tussen dp 490 en dp 491 bevindt zich de jachtensluis en tussen dp 497 en dp 499 ligt de scheepvaartsluis. De havendammen ter hoogte van dp 494 en dp 495 vallen buiten de primaire waterkering en dus ook buiten de scope van Projectbureau Zeeweringen. Het onderhoudspad is niet toegankelijk voor fietsers en bestaat uit vlakke betonblokken en een grasbekleding.

Over de Philipsdam loopt de provinciale weg N257 welke samen met de N59 de verbindingsroute maakt tussen Goeree-Overflakkee, Phillipsland en Schouwen-Duiveland. Binnen dit dijktraject zijn geen recreatieve functies aanwezig

Figuur 1.1 Ligging van het projectgebied

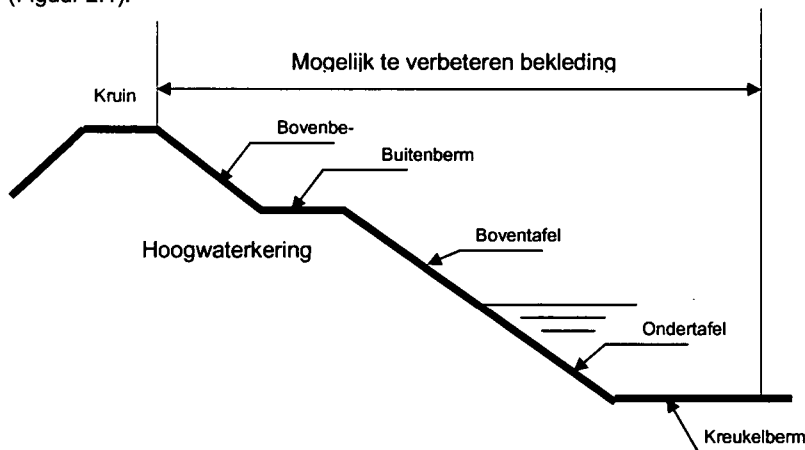
2 Voorgenomen werkzaamheden

2.1 Doel van de dijkverbetering

De dijk dient het bewoonde achterland te beschermen tegen overstromingen. Er is wettelijk vastgelegd dat de dijk sterk genoeg moet zijn om niet te bezwijken onder maatgevende omstandigheden (de zwaarste golfaanval met een jaarlijkse kans van voorkomen van 1/4.000). Deze veiligheidsnorm geldt ook voor de steenbekledingen. Uit de toetsing van de steenbekleding van het onderhavige dijktraject is gebleken dat deze moet worden verbeterd (Grondmechanica Delft 1997). Veiligheid is de eerste prioriteit, maar daarnaast is er ook aandacht voor de gevolgen van de dijkverbeteringswerken voor het landschap, de natuur, cultuurhistorie (de LNC-waarden) en overige belangen, zoals ruimtelijke ordening, omwonenden, recreatie en milieu.

2.2 Huidige situatie

Het principeprofiel van de buitenzijde van de dijk bestaat van beneden naar boven uit de kreukelberm, de ondertafel (tot aan GHW), de boventafel, buitenberm, het bovenbeloop en de kruin (Figuur 2.1).

Figuur 2.1 Principeprofiel van de buitenzijde van de dijk.

De steenbekleding op de dijk bestaat op de ondertafel voornamelijk uit Basalton en de op de boventafel uit Haringmanblokken en in mindere mate betonblokken. De bovengrens van de steenbekleding varieert van circa NAP + 3,5 m tot NAP + 4,7 m. Aansluitend hierop ligt de berm die bestaat uit een strook betonblokken van 2m á 2,5m en uit een grasbekleding.

Uit toetsing is gebleken dat de gehele bekleding van Basalton, Haringmanblokken en betonblokken onvoldoende veilig is. Deze steenbekleding dient daarom vervangen te worden. De kreukelberm voor het hele projectgebied bestaat uit een sortering 10-60 kg met een minimale breedte van 10m. Deze is voldoende getoetst.

2.3 Dijkverbetering

Bij het ontwerp van de nieuwe bekledingen is rekening gehouden met het eventuele hergebruik van materialen, de technische en ecologische toepasbaarheid van verschillende bekledingstypen, de inpasbaarheid in het landschap, uitvoeringsaspecten, en kosten.

In onderstaande tabel (Tabel 2.1) wordt een overzicht gegeven van de nieuwe bekledingstypen per deelgebied. Aangezien voor de huidige dijk een goede kreukelberm sortering 10-60kg van 10m breed aanwezig is, hoeft er geen nieuwe kreukelberm te worden aangebracht.

Tabel 2.1 Nieuwe steenbekleding per deelgebied (indeling projectgebied is weergegeven in de ontwerpnota).

Deel gebied	Locatie		Bekleding ondertafel	Bekleding boventafel
	Van[dp]	Tot[dp]		
I	473	477	Gepentreeerde breuksteen, sk	Gekantelde blokken
II	477	488 ^{+100m}	Gepentreeerde breuksteen, sk	Betonzuilen 40/2400
III ¹	488 ^{+100m}	490	Gepentreeerde breuksteen	Gepentreeerde breuksteen
IV ²	491	494 ^{+50m}	Gepentreeerde breuksteen, sk	Gepentreeerde breuksteen
V	494 ^{+50m}	497	Gepentreeerde breuksteen, sk	Gepentreeerde breuksteen

dp=dijkpaal

sk = *schone koppen*

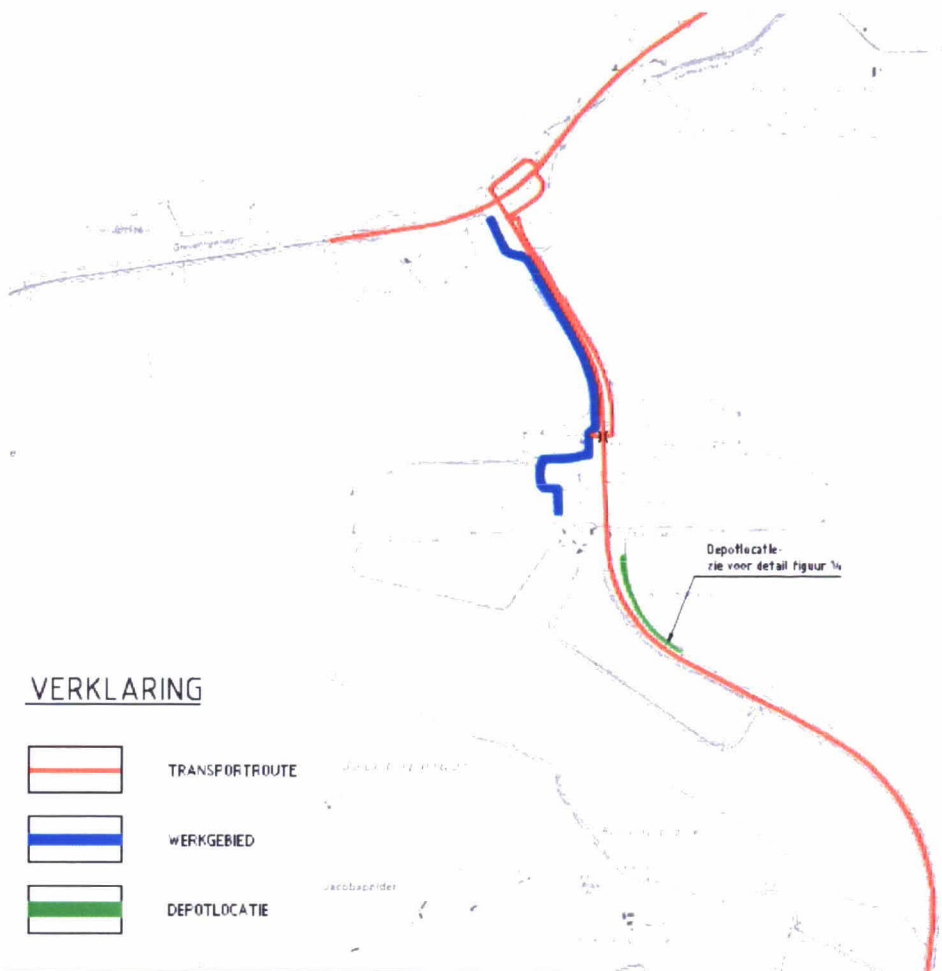
¹ *verborgen glooiing*

² *aansluiting deelgebied IV op deelgebied V door middel van verborgen glooiing*

Op de berm wordt een nieuwe onderhoudsstrook aangelegd, die geheel ontoegankelijk moet zijn voor fietsers. De onderhoudsstrook van deelgebied I met gekantelde betonblokken in de boventafel wordt, om een goede aansluiting te krijgen, uitgevoerd in open steenasfalt. Het onderhoudspad van de overige deelgebieden wordt uitgevoerd in Haringmanblokken, plat geplaatst. Dit type steenbekleding is geschikt voor recreatief gebruik door fietsen.

2.4 Transport en opslag

Bij het vaststellen van de transportroutes is rekening gehouden met de aanwezigheid van broedvogels en hoogwatervluchtplaatsen. Bij het transport van materiaal zal gebruik worden gemaakt van bestaande wegen en de glooiing van de te verbeteren dijk (zie figuur op volgende pagina). Op het dijkvak zelf is geen mogelijkheid voor depotruimte. Depotlocatie is daarom op Philipsdam Zuid langs de "Krammersluis" die parallel loopt aan de N257, eveneens aangegeven in onderstaande figuur.

Figuur 2.2 Dijktraject Philipsdam-Noord met het werkgebied in blauw, transportroutes (rood) en depotlocaties in groen (Figuur overgenomen uit de ontwerpnota).

2.5 Toegankelijkheid

Het onderhoudspad is niet toegankelijk voor fietsers en bestaat uit vlakke betonblokken en een grasbekleding. Over de Philipsdam loopt een provinciale weg (N257) en een parallelweg, welke toegang geeft tot de sluisen. Vanuit de parallelweg is het dijktraject in principe toegankelijk voor voetgangers. Het dijktraject heeft echter geen functie voor wandelaars of andere recreanten.

De dijkverbetering heeft geen invloed op de toegankelijkheid van het dijktraject voor recreanten.

2.6 Planning en fasering

De dijkverbetering vindt plaats in 2011. Vanwege bepalingen in de Keur dient vervanging van de dijkbekleding plaats te vinden in de periode 1 april - 1 oktober 2011. Bij een deel van de werkzaamheden op dit dijktraject hoeft de glooiing echter niet opgehaald te worden. Deze werkzaamheden mogen daarom ook buiten deze periode uitgevoerd worden. In verband met ongunstige weersomstandigheden en aansluiting met de werkzaamheden waarbij de glooiing wel opgehaald wordt zal niet lang voor of na de ze periode gewerkt worden. In de voorliggende toets is uitgegaan van een werkperiode van 1 maart tot 1 november 2011.

2.7 Initiatiefnemer
Projectbureau Zeeweringen

Algemeen contactpersoon
J. Perquin
Projectbureau Zeeweringen
Postbus 1000
4330 ZW Middelburg

3 Toetsingskader

3.1 Inleiding

Het wettelijke toetsingskader van de soortenbescherming is verankerd in de Flora- en faunawet, welke op 1 april 2002 in werking is getreden. In deze wet is de individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd.

3.2 Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen

De Flora- en faunawet biedt de juridische basis voor de bescherming van soorten. De algemene verbodsbepalingen zijn weergegeven in kader 3.1.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Kader 3.1 Algemene verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet

Vrijstellingsmogelijkheden

In artikel 75 zijn de mogelijkheden voor vrijstelling opgenomen (kader 3.2).

Artikel 75

Lid. 4. Vrijstellingen en ontheffingen worden tenzij uitvoering van internationale verplichtingen of bindende besluiten van organen van de Europese Unie of andere volkenrechtelijke organisaties noodzaak tot het verlenen van vrijstelling of ontheffing om andere redenen, slechts verleend indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Lid 5. Onverminderd het vierde lid, worden voor soorten genoemd in bijlage IV van de richtlijn nr. 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206), voor soorten vogels als bedoeld in artikel 4, eerste lid, onderdeel b, en voor bij algemene maatregel van bestuur aangewezen beschermde inheemse dier- of plantensoorten vrijstelling of ontheffing slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat:

- ten behoeve van onderzoek en onderwijs, reproductie en herintroductie, alsmede voor daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
- teneinde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze

en binnen bepaalde grenzen een bij algemene maatregel van bestuur te bepalen aantal van bij die maatregel aan te wijzen soorten te vangen, te plukken of in bezit te hebben of,

- met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen, belangen.

Lid 6. Vrijstellingen kunnen in ieder geval verschillend worden vastgesteld naar gelang de soorten of categorieën van soorten en handelingen welke de vrijstelling betreffen. Voorts kan onderscheid worden gemaakt naar wilde of gekweekte planten of producten van die planten, en naar wilde of gefokte dieren dan wel eieren, nesten of producten van die dieren.

Kader 3.2 Artikel 75 lid 4 t/m 6 van de Flora- en faunawet.

In het wijzigingsbesluit van 10 september 2004 (Staatsblad 2004, 501) zijn de mogelijkheden voor verlening van ontheffing of vrijstelling verruimd. De vrijstellingsregeling bevat vrijstellingen voor de volgende drie categorieën van activiteiten:

- Bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw.
- Bestendig gebruik.
- Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Beschermingsniveaus

In het kader van de toetsingsprocedure worden drie beschermingscategorieën onderscheiden. In kader 3.3 is weergegeven welke procedures voor de verschillende categorieën gelden. Voor de indeling van de soortenlijsten wordt verwezen naar de Brochure Buiten aan het Werk (LNV, 2002).

Tabel 1 Algemene soorten

Soorten met algemene vrijstelling of ontheffing/lichte toets. Als deze soorten op de locatie voorkomen en het werk valt onder de werkzaamheden waarvoor vrijstelling mogelijk is, dan geldt daarvoor een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Uiteraard geldt nog wel de algemene zorgplicht.

Tabel 2 Overige soorten

Soorten met vrijstelling bij gedragscode of ontheffing/lichte toets. Er geldt een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden waarvoor vrijstelling mogelijk is én indien gehandeld wordt volgens een gedragscode die is goedgekeurd door de Minister van LNV. Ook hier geldt nog wel de algemene zorgplicht. Indien niet wordt gehandeld volgens een gedragscode, dan moet een ontheffing worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets.

Tabel 3 Soorten opgenomen in bijlage IV van de HR en bijlage 1 van de AMvB

Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB: vrijstelling met gedragscode of ontheffing/uitgebreide toets. Ook al is sprake van werkzaamheden waarvoor vrijstelling mogelijk is, dan hangt het nog van de precieze aard van de werkzaamheden af of een vrijstelling met gedragscode geldt, of dat een ontheffing nodig is waarvoor de uitgebreide toets geldt. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt altijd dat u voor deze soorten ontheffing moet aanvragen; er geldt geen vrijstelling met gedragscode.

Vogelsoorten zijn niet in de tabellen opgenomen. Alle vogels in Nederland zijn gelijk beschermd. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Voor activiteiten waarvoor een vrijstelling mogelijk is geldt een vrijstelling als u handelt volgens een goedgekeurde gedragscode. Voor alle andere activiteiten moet u een ontheffing aanvragen. De aanvraag wordt dan onderworpen aan de uitgebreide toets. Voor vogels geldt overigens dat vooral in het broedseizoen sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen. Als uw werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden zal in het algemeen niet snel een ontheffing nodig zijn.

Kader 3.3 Beschermingscategorieën conform de wijziging vrijstelling artikel 75 Flora- en faunawet (Brochure Buiten aan het werk, LNV 2002).

Gedragscode

Het projectbureau zal in het kader van de voorgenomen werkzaamheden gebruik maken van de gedragscode Flora- en faunawet voor Waterschappen (Unie van Waterschappen 2005). De gedragscode biedt een verruimde vrijstelling van de verbodsbepalingen ten behoeve van onderhoud en ruimtelijke inrichting. Het projectbureau is voornemens volgens de gedragscode te gaan werken. Voor de dijkverbetering betekent dit dat voor soorten van tabel 2 van de Ff-wet geen ontheffing aangevraagd hoeven te worden. De beoordeling van de te volgen procedures (ontheffingen en maatregelen) zal gebaseerd zijn op deze gedragscode.

3.3 Toetsingscriteria

Wezenlijke invloed

De toetsingscriteria in het kader van de Flora- en faunawet betreffen samengevat: de wezenlijke invloed op de instandhouding van de aanwezige beschermde soorten. Voorwaarde voor onthefingverlening is dat de gunstige staat van instandhouding door de ingreep niet in gevaar wordt gebracht. In kader 3.4 is weergegeven wat wordt verstaan onder "wezenlijke invloed" conform de Brochure Buiten aan het Werk (LNV, 2002).

Met de term 'wezenlijke invloed' wordt bedoeld op wezenlijke negatieve invloed op de soort. Of sprake is van wezenlijk negatieve invloed op de soort hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Bij activiteiten waarbij bijvoorbeeld enkele dieren van een soort geschaad dreigen te worden, moet worden bekeken welk effect dit heeft op de populatie: de stand van de soort op lokaal, regionaal, landelijk of Europees niveau. Op welk niveau gekeken moet worden hangt weer af van de zeldzaamheid van de soort. Een zeer zeldzame soort zal op lokaal niveau bezien moeten worden. Een zeer algemene soort kan op Europees niveau bekeken worden. Daarnaast is het van belang of de populatie een negatief effect zélf teniet kan doen. Bijvoorbeeld doordat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn naar een volwaardig leefgebied elders. Bij soorten die zich niet over grote afstanden kunnen verplaatsen, dus waarvan de uitwijkmogelijkheid gering is, zoals amfibieën, reptielen en veel soorten insecten en planten, is eerder sprake van wezenlijke invloed dan bij soorten die zich over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Als het negatieve effect van tijdelijke aard is, kan de betreffende populatie van de soort zich gemakkelijker herstellen dan wanneer het gaat om een aanhoudend negatief effect. Over het algemeen is eerder sprake van wezenlijke invloed op een soort bij zeldzame soorten dan bij algemene soorten.

Kader 3.4 Tekst en uitleg over het begrip "wezenlijke invloed" uit de brochure Buiten aan het Werk (LNV, 2002)

De beoordeling of een ingreep wezenlijke invloed heeft op de gunstige staat van de soort is dus afhankelijk van:

- omvang en duur van het effect. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de effecten versterking en vernietiging;
- omvang van de populatie op het te beoordelen schaalniveau (lokaal, regionaal, landelijk of Europees niveau, zie volgende paragraaf);
- trendontwikkeling van de betreffende populatie. Soorten met een positieve trendontwikkeling kunnen het verlies van een aantal individuen gemakkelijker compenseren dan soorten met een negatieve trendontwikkeling;
- de mogelijkheid uit te wijken naar andere gebieden. Dit is zowel afhankelijk van de aanwezigheid van alternatieve leefgebieden in de omgeving als de mobiliteit en dispersievermogen van de soort;
- de normale levensverwachting, sterftcijfers en reproductiesnelheid van de soort. Soorten met een kortere generatietijd en hogere reproductiesnelheid kunnen verliezen van individuen gemakkelijker compenseren dan soorten met een lange generatietijd en laag voortplantingssucces.

De beoordeling of er sprake is van een wezenlijke invloed is pas aan de orde indien er een verbodsbepaling wordt overtreden. Soorten van tabel 1 zijn zo algemeen dat een wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding niet aan de orde is. Voor deze soorten geldt een algemene vrijstelling van de verbodsbepalingen voor de dijkverbetering op grond van de AMvB artikel 75 Ff-wet. Bij ruimtelijke ingrepen vindt niet snel een overtreding plaats van de verbodsbepalingen ten aanzien van niet-broedvogels. Indien zorgvuldig wordt gehandeld, kan over het algemeen overtreding van artikel 10 worden voorkomen (LNV, 2002).

Bij tabel 2 soorten, tabel 3 soorten, broedende vogels en nesten van jaarrond beschermde vogelnesten moet, indien verbodsbepalingen worden overtuigen, wel gekeken worden of er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding. Deze beoordeling vindt plaats aan de hand van bovengenoemde criteria.

Toetsing op lokale regionale of Europese stand van de soort

Het schaalniveau waarop getoetst moet worden is afhankelijk van de populatievorm waarin de soort is georganiseerd. In kader 3.5 is aangegeven wat de minister van LNV hieronder verstaat.

De Habitatrictlijn schrijft voor dat moet worden getoetst op populatieniveau. De Flora- en faunawet schrijft voor dat moet worden getoetst op soortniveau. De definitie van soort in de Flora- en faunawet is zodanig dat in voorkomende gevallen voor 'soort' ook 'populatie' kan, en als de richtlijn dat voorschrijft, moet worden gelezen.

Er zijn drie vormen van populaties te onderscheiden:

- **Geïsoleerde populatie:** Dit is een, om voor wat voor reden dan ook, geïsoleerde groep individuen die tot dezelfde soort behoren. Binnen een dergelijke populatie is geen uitwisseling van individuen met andere populaties mogelijk.
- **Deelpopulatie:** Dit is een populatie die samen met andere populaties deel uitmaakt van een metapopulatie en waarbij uitwisseling van individuen met andere deelpopulaties mogelijk is.
- **Metapopulatie:** Dit is een geheel van deelpopulaties waartussen uitwisseling van individuen mogelijk is.

Afhankelijk van met welke populatievorm men van doen heeft en afhankelijk van de karakteristieke eigenschappen van de soort moet de invloed van een ingreep lokaal, regionaal, landelijk of zelfs Europees worden gewogen. Invloeden op de in Nederland voorkomende geïsoleerde populatie van de muurhagedis, welke soort slechts over een zeer kleine actieradius beschikt, moeten anders worden gewogen dan invloeden op een soort als de bruinvis, die de gehele Noordzee en verder tot zijn beschikking heeft en die beschikt over een zeer grote actieradius. In het geval van de muurhagedis moet lokaal worden gekeken naar al dan niet wezenlijke invloeden, in het geval van de bruinvis kan de gehele West-Europese populatie erbij worden betrokken.

In de regel zal geen sprake zijn van wezenlijk invloed als een (populatie van een) soort effecten op zodanige wijze zelf kan opvangen of, al dan niet op termijn, kan tenietdoen, dat geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Kader 3.5 Toelichting op het schaalniveau waarop moet worden getoetst (antwoord van de minister van LNV op vragen in de Tweede Kamer op 29-11-2004).

In welke populatievorm een soort is georganiseerd is vaak niet eenduidig vast te stellen. Feitelijk is hiervoor een inventarisatie nodig van de genetische variatie binnen het verspreidingsgebied van de soort. Deze informatie is voor de meeste soorten niet beschikbaar. Daarom is er in deze toets voor gekozen om het schaalniveau in ieder geval niet te overschatten. Trekvogels hebben een grote actieradius en van veel soorten wordt aangenomen dat alle individuen van de soort tot een populatie behoren. Deze soorten zouden dus op het biogeografische populatieniveau kunnen worden getoetst. Van een aantal trekvogelsoorten is echter bekend dat ze in verschillende populaties zijn verdeeld die elk op verschillende plekken broeden en overwinteren, maar bijvoorbeeld wel allemaal door de Delta trekken.

Van weer andere vogelsoorten wordt vermoed dat er ondersoorten aan het vormen zijn die op verschillende voedselbronnen en foerageergebieden (kustgebied dan wel weide) zijn gespecialiseerd. Om mogelijke onderschatting van de invloed van de invloed van de dijkverbetering te voorkomen is voor watervogels daarom de Deltapopulatie als toetspopulatie genomen. Bij zeer lokaal voorkomende vogelsoorten wordt de invloed aan de lokale populatie getoetst. Voor vogels die diffuus door Nederland voorkomen en niet aan de kust zijn gebonden is de landelijke populatie als uitgangspunt voor de toetsing genomen.

Voor de toetsingsreferentie van de omvang van de populaties van vogels op de verschillende schaalniveau's wordt uitgegaan van de volgende bronnen:

- Biogeografisch: Waterfowl Population Estimates (Wetlands International, 2002);
- Landelijk: Algemene en schaarse vogels in Nederland. (Bijlsma *et al.*, 2001), en de Atlas van de Nederlandse broedvogels (SOVON 2002);
- Regionaal en Lokaal: Watervogeltellingen RIKZ 2000-2004¹.

Voor overige plant- en diersoorten wordt de lokale of landelijke populatie als uitgangspunt genomen afhankelijk van de verspreiding van de soort, zijn mobiliteit en dispersievermogen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van atlasgegevens.

Vaste rust- en verblijfplaatsen

Van specifiek belang is verder de interpretatie van het begrip 'vaste rust- en verblijfplaatsen'. Door LNV wordt op hoofdlijnen momenteel het volgende gehanteerd: nesten, holen en roestplaatsen van vogelsoorten die van deze verblijfplaatsen afhankelijk zijn, zijn jaarrond beschermd voor zover zij niet permanent zijn verlaten. Dus ook buiten de periode dat deze worden gebruikt (Netwerk Groene Bureaus, oktober 2005. Verslag bijeenkomst Flora- en faunawet met LNV op 26 augustus 2005).

3.4 Bevoegd gezag

Bevoegd gezag voor de toetsing van de Flora- en faunawet is het ministerie van LNV. De ont-heffingaanvraag ex. art. 75 dient te worden verstuurd aan Dienst Regelingen. De Dienst Landelijk Gebied adviseert sinds 1 januari 2005 de Dienst Regelingen.

¹ De in deze rapportage gebruikte vogelgegevens zijn afkomstig uit het Biologisch Monitoring RWS Waterdienst, hetgeen onderdeel uitmaakt van het Monitoring-programma Waterstaatkundige toestand van het Land (MWTL) van Rijkswaterstaat. De Waterdienst neemt geen verantwoordelijkheid voor de in deze rapportage vermelde conclusies op basis van het door haar aangeleverde materiaal.

4 Effecten op beschermde soorten

4.1 Inleiding

In het kader van de voorgenomen dijkwerkzaamheden is onderzoek gedaan naar het voorkomen van:

- beschermde plantensoorten;
- amfibieën en reptielen;
- broedvogels;
- foeragerende en overtuigende vogels.

Beschermde soorten vlinders, libellen of andere ongewervelden komen niet voor langs de Zeeuwse dijken en zijn daarom niet onderzocht. Er worden bij de dijkwerkzaamheden geen watingangen aangetast of verstoord, onderzoek naar vissen was daarom evenmin noodzakelijk.

Aan de hand van de ingreep (zie hoofdstuk 2) is vervolgens bepaald op welke soorten de ingreep (mogelijk) effect zal hebben. Deze informatie is nodig om vast te kunnen stellen of de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden worden en welke procedures en maatregelen nodig zijn (zie hoofdstuk 5).

4.2 Beschermde plantensoorten

Plantensoorten

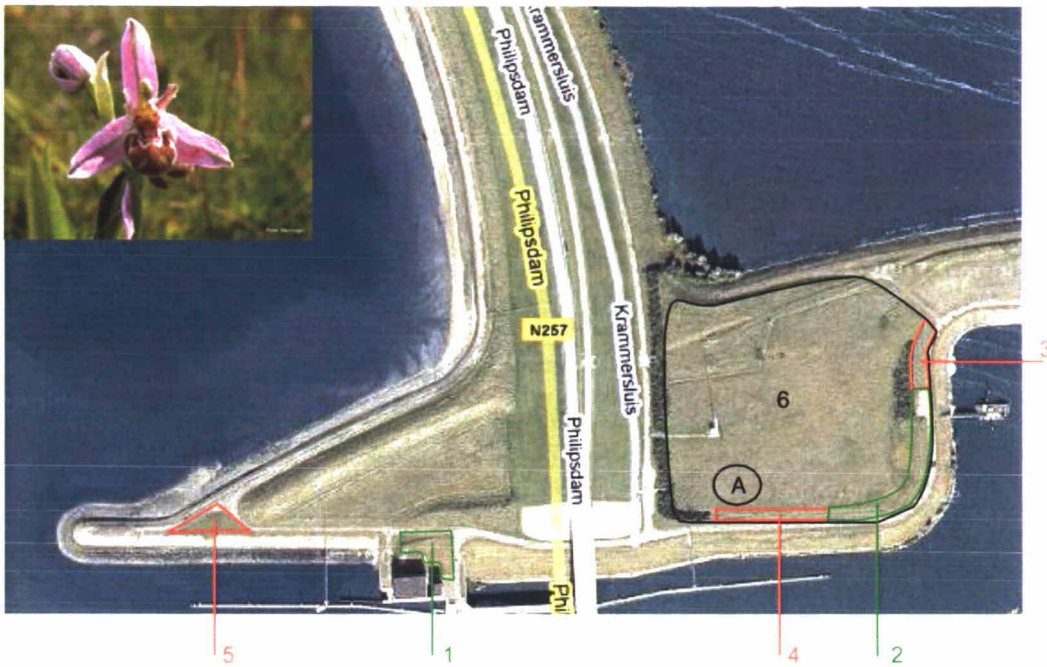
In juni 2007 is het dijklichaam, voorland en omgeving van het dijktraject Philipsdam Noord geïnventariseerd door Grontmij Aquasense (Joosse en Jentink, 2007). Op de geïnventariseerde glooiing en in het voorland zijn geen plantensoorten aangetroffen die beschermd zijn volgens de Flora- en Faunawet. Wel zijn tussen de grassen op het dijklichaam en in de bermen, de FF beschermde soorten grasklokje, rietorchis en bijenorchis gevonden. (Zie kaart op volgende pagina, figuur 4.1).

De groeiplaatsen worden niet vernietigd door het vervangen van de steenbekleding. De beschermde planten groeien immers niet op de glooiing. De twee groeiplaatsen nabij dp477 en dp 479 bevinden worden bovendien niet aangetast door de aanleg van het onderhoudspad. Tussen dp 491 en dp 492 zijn echter wel drie vindplaatsen van beschermde soorten aanwezig die mogelijk worden aangetast bij de aanleg van het onderhoudspad. Dit geldt ook voor een vindplaats nabij dp 495.

Figuur 4.1 Locaties waar de beschermde soorten grasklokje, rietorchis en bijenorchis (ffwetsoorten) zijn aangetroffen langs het dijkttraject Phillipsdam Noord (figuur gemaakt door C. Joosse, 21-11-2007, Rijkswaterstaat directie Zeeland). Twee locaties met ff-wet soorten nabij de dijk zijn uitvergroot als inzet.

Door de beheerder van de Philipsdam, RWS Waterdistrict Zeeuwse Delta, zijn op een kaart enkele locaties aangegeven die mogelijk als opslagterrein zouden kunnen worden gebruikt. Op 18 juni 2009 werd door de ecologen Peter Meiningen en Annemiek Persijn een bezoek gebracht aan het Krammersluizencomplex, om in het veld te kijken naar de natuurwaarden van deze locaties. Op de locaties 4, 5, en 6 in figuur 4.2 zijn bijenorchissen waargenomen. De bijenorchis is een wettelijk beschermde soort (Tabel 2, Ff-wet) De locaties 5 en 6 zijn ecologisch het meest waardevol. Hier staan de meeste exemplaren van de bijenorchis en is verder een behoorlijk soortenrijke schrale vegetatie met margriet en knoopkruid aangetroffen. Het gebruik van de locaties 5 en 6 als opslagterrein is niet mogelijk zonder overtreding van de Flora- en faunawet. Het is hier niet te voorkomen dat bijenorchissen worden vernietigd. Op locatie 4 is dit wel mogelijk indien, de locaties van de bijenorchis vooraf worden gemarkeerd. De locaties 1, 2, en 3 kunnen zonder verdere maatregelen gebruikt worden zonder dat hierbij beschermde plantensoorten worden aangetast. In ieder geval dient locatie A in figuur 4.2 gespaard te worden.

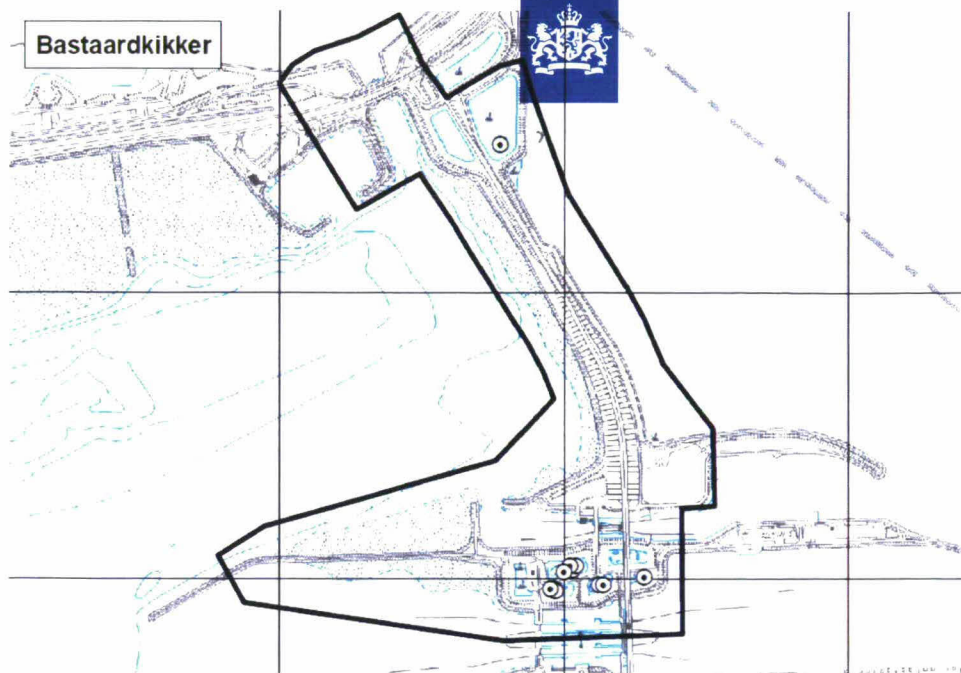
Figuur 4.2 Potentiële opslagterreinen onderzocht door Meinger en Persijn (2009). Foto inzet toont een bloem van de bijenorchis (foto Peter Meinger). Deze beschermde soort is aangetroffen op locaties 4, 5 en 6. Locatie A is een concentratie van 60 exemplaren van de bijenorchis.

4.3 Amfibieën en reptielen

Voorkomen beschermde soorten

Er heeft binnen het onderzoeksgebied geen uitvoerig onderzoek plaatsgevonden naar het voorkomen van amfibieën en reptielen. Wel hebben den Boer en collega's (2007), tijdens 7 veldbezoeken in de periode april tot juni 2007, aandacht besteed aan het voorkomen van de rugstreeppad op het traject. Ten behoeve van deze soort is er in de nacht van 25 april 2007 een vroege luisterronde uitgevoerd. Verder is tijdens de dag- en nachtbezoeken van de broedvogelinventarisatie gelet op roepende amfibieën. Tijdens de eerste broedvogelronden is op kansrijke plaatsen gelet op eventuele ei-afzettingen van de vroege soorten, zoals gewone pad en bruine kikker. Doordat er geen schepnetonderzoek is uitgevoerd, is eventuele aanwezigheid van kleine watersalamander en latere padden- en kikkersoorten echter niet aangetoond. Voor reptielen, zoals de levendbarende hagedis, is gericht op potentieel geschikte plekken gekeken. Waarnemingen van amfibieën en reptielen zijn verwerkt in stippenkaarten. Door de gehanteerde werkwijze zijn de gegevens ten aanzien van amfibieën en reptielen niet compleet, maar geven ze wel een goede indruk van de vóórkomende soorten en hun verspreiding.

Er zijn bij het veldonderzoek (Den Boer et al., 2007) geen ei-afzettingen gevonden. Wel werden later in het seizoen meermalen roepende groene kikkers waargenomen. De met riet begroeide poeltjes rond de Krammersluizen bleken vooral roepende bastaardkikkers te bevatten. In het noordelijke deel van het gebied werd eenmalig een roepende bastaardkikker waargenomen (figuur 4.3). De rugstreeppad is niet waargenomen. Andere zwaarder beschermde amfibiesoorten zijn gezien het ontbreken van geschikt habitat niet aanwezig. Op het traject zijn geen reptielen waargenomen. Er zijn ook geen potentiële plekken op het dijklichaam gevonden waar het vóórkomen van reptielen wordt verwacht. Uit de literatuur blijkt eveneens dat hier nooit reptielen zijn waargenomen (KREBS, 1999 geciteerd in Den Boer et al., 2007).

Figuur 4.3 Locaties waar de bastaardkikker is waargenomen tijdens het onderzoek in 2007 (figuur overgenomen uit Den Boer et al., 2007)

4.4 Vogels

4.4.1 Broedvogels

Broedvogelinventarisatie

In 2007 is een broedvogelinventarisatie uitgevoerd (Den Boer et al., 2007) conform de landelijk gebruikelijke methodiek zoals uitgebreid beschreven in de 'Handleiding Broedvogel Monitoring Project' (Van Dijk, 2004). Hierbij zijn in totaal 38 soorten, 341 territoria vastgesteld (zie Tabel 4.1).

Tabel 4.1 In 2007 aangetroffen broedvogelsoorten en aantal territoria in de omgeving van het dijktraject Philipsdam Noord (tabel overgenomen uit Den Boer et al., 2007).

soort	aantal	Soort	aantal
Dodaars	1	Graspieper	16
Fuut	4	Gele kwikstaart	1
Knobbelzwaan	2	Witte kwikstaart	4
Grauwe gans	28	Winterkoning	4
Bergeend	10	Heggenmus	6
Krakeend	14	Blauwborst	3
Wilde eend	49	Merel	2
Slobeend	7	Rietzanger	1
Tafeleend	5	Bosrietzanger	1
Kuifeend	4	Kleine karekiet	26
Fazant	4	Grasmus	3
Waterhoen	5	Tuinfluitter	8
Meerkoet	27	Zwartkop	1
Schalekster	36	Fitis	14
Kievit	4	Ekster	5
Tureluur	4	Kauw	12
Holenduif	6	Zwarte kraai	3
Houtduif	6	Kneu	2
Veldleeuwerik	1	Rietgors	12
totaal soorten			38
totaal territoria			341

Binnendijks

Het noordelijke deel van het traject is vanwege de waterpartijen vooral interessant voor watervogels. Als broedvogels werden hier soorten als Krakeend, Slobeend, Kuifeend en Tafeleend aangetroffen. Er werden op en rond dezelfde plassen ook veel Grauwe ganzen waargenomen, vaak families met jongen. De soort zal er ook zeker kunnen broeden, maar dit is vanwege het vroege broeden van deze soort niet vastgesteld. Ook in de omgeving van de sluizen zijn in de plassen en poelen watervogels aanwezig. Hier waren vooral algemene soorten als meerkoet, wilde eend, waterhoen redelijk talrijk aanwezig. Daarnaast werden er echter ook soorten als tafeleend, krakeend en dodaars gekarteerd. Broedverdachte Bergeenden werden alleen in het zuidelijke deel en met name in de buurt van zandige graslandjes met konijnenholen waargenomen. Rietvogels waren het meest talrijk in de rietzomen van de poelen en plasjes nabij de sluizen. Hier werden enkele territoria van blauwborst en een rietzanger aangetroffen. De kleine karekiet en rietgors kwamen algemeen wat meer verspreid voor, maar waren ook in het zuidelijke deel van het traject het meest talrijk. In het noordelijke deel werd de enige bosrietzanger gekarteerd. Vogels van struwelen en bosschages die in het gebied zijn gekarteerd zijn met name algemene soorten waaronder fitis, tuinfluitter en merel. Verder werden in bosschages, verspreid over het traject, nog soorten als winterkoning, heggenmus en een enkele houtduif aangetroffen. Op en rond de bouwwerken (gebouwen, sluizen, viaduct) binnen het traject werden soorten als witte kwikstaart, holenduif en kauw als broedvogel genoteerd. De twee laatstgenoemde werden echter ook veelvuldig rond konijnenholen aangetroffen op een zandig graslandje waren verspreid meerdere tureluurs, een veldleeuwerik en gele kwikstaart als broedvogel te vinden.

Het verkeer over de Philipsdam (N257) heeft kennelijk niet verhinderd dat er vogels binnendijks broeden. Het is daarom niet aannemelijk dat bij het transport van materiaal en materieel van en naar het dijktraject nesten van broedvogels worden verstoord. Ook de werkzaamheden aan de dijk zullen de binnendijks broedende vogels niet verstoren. De dijk vormt hier namelijk een buffer waardoor een groot deel van het zicht wordt weggenomen en het geluid wordt gedempt. Het geluidsniveau zal daarom niet veel hoger zijn dan in de huidige situatie naast de drukke verkeersweg. Ook bij eerdere dijkverbeteringen door het projectbureau bleken binnendijks gewoon vogels te gaan broeden (observatie ecologen projectbureau Zeeweringen).

Buitendijks en op de dijk

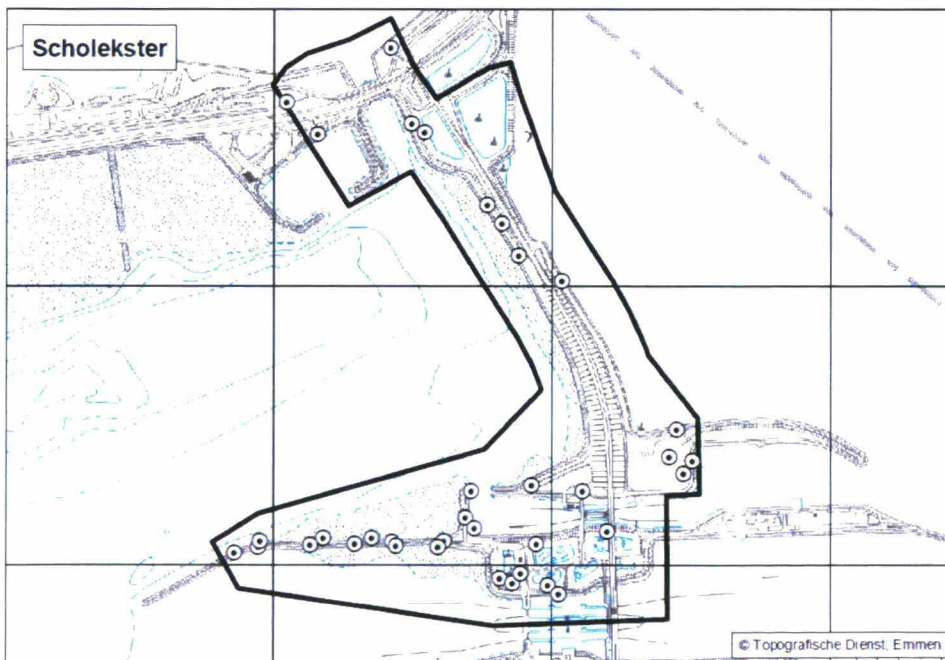
Op de dijk en buitendijks komen relatief weinig broedvogels voor. De meest algemene broedvogel op de dijk zelf is de graspieper (figuur). In totaal zijn er zestien territoria vastgesteld, waarvan er ongeveer tien hun zwaartepunt op de dijk hadden. Met name de delen van de taluds die niet gemaaid werden gaven soms lokaal vrij hoge dichtheden met graspiepers weer, met name de oostkant langs de toegangsweg naar het sluisenterrein. De torenvalk en in mindere mate de bruine kiekendief gebruiken de dijken als foerageerbiotoop. Ook andere vogels maken op enig moment gebruik van de dijk, zonder er daadwerkelijk te broeden.

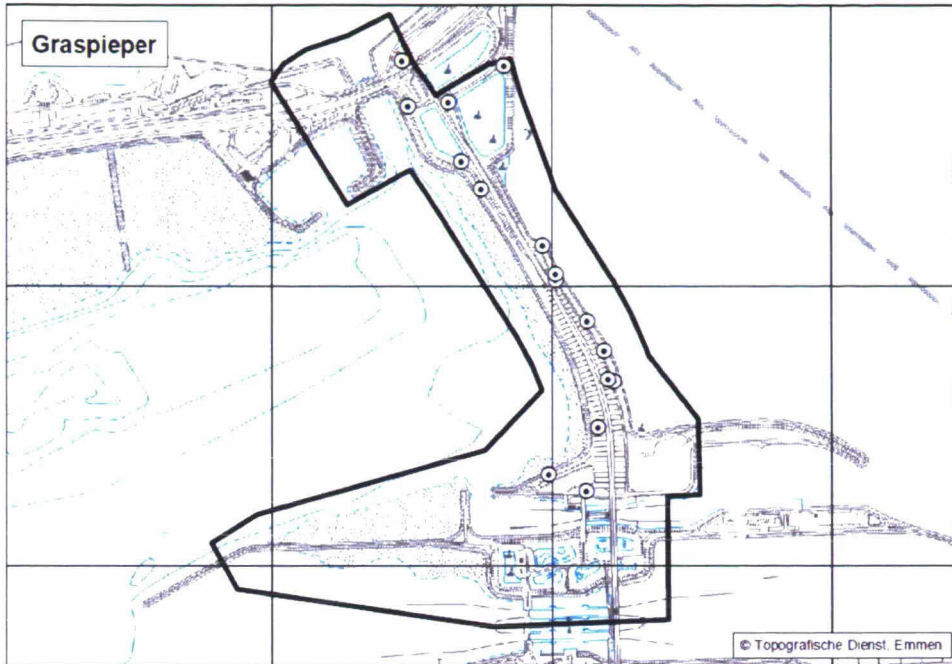

Graspieper (foto Malene Thyssen)

Zo werd de stenen strekdam ten westen van de sluisen veelvuldig gebruikt door gepaarde zilvermeeuwen en scholeksters. Hoewel van beide soorten regelmatig agressief gedrag richting de teller waarneembaar was, werd er geen broeden op het traject vastgesteld.

Vogelnesten op de dijk en dijkwerkzaamheden gaan slecht samen. Tijdens werkzaamheden op de glooiing is de kans op verstoring van nesten groot en bij de aanleg van het onderhoudspad bijna onvermijdelijk. Uiteraard geldt dit alleen als er tijdens het broedseizoen wordt gewerkt en geen maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels gaan broeden. Het maaien van de dijk voor het begin van het broedseizoen (begin maart) is een effectieve maatregel om te voorkomen dat graspiepers gaan broeden op de dijk. De graspieper kan dan uitwijken naar alternatieve locaties. Deze zijn in voldoende mate aanwezig in de omgeving. Bij bijna alle broedvogelinventarisaties op de Zeeuwse dijken wordt de soort aangetroffen.

Figuur 4.4 Op de dijk aangetroffen broedterritoria. Het betreft territoria van de scholekster (bovenste kaart) en de graspieper (onderste kaart).

Verstoring van nesten

Het is onvermijdelijk dat de dijkwerkzaamheden plaatsvinden tijdens het broedseizoen van vogels. De werkwijze van het projectbureau Zeeweringen is er daarom op gericht om het vestigen van broedterritoria op de dijk en direct buitendijks te voorkomen. Het vestigen van territoria van de graspieper wordt voorkomen door voor aanvang van het broedseizoen de dijk kort te maaien. Het broeden van kaalsubstraat broeders, zoals de scholekster, kan hiermee niet voorkomen worden. Voor deze soorten is het van belang dat voor aanvang van het broedseizoen wordt begonnen met werkzaamheden of dat de dijk regelmatig wordt betreden om vestiging te voorkomen.

Vogels die binnendijks broeden zullen over het algemeen niet verstoord worden. Voorafgaand aan de werkzaamheden zal het dijktraject ook geïnspecteerd worden op de aanwezigheid van nesten. Zonodig worden maatregelen getroffen om verstoring van de aanwezige nesten te voorkomen. Dankzij deze werkwijze (zie ook mitigerende maatregelen § 5.3) is de kans dat nesten worden verstoord erg klein.

4.4.2 Foeragerende en overtijende vogels

In de Passende beoordeling Philipsdam Noord (Mouissie, 2009) zijn de effecten van de dijkwerkzaamheden op foeragerende en overtijende vogels in detail beschreven. De bescherming van foeragerende en overtijende vogels gaat in de Flora- en faunawet minder ver dan in de Natuurbeschermingswet. Als de te treffen mitigerende maatregelen voldoen aan de eisen van de Natuurbeschermingswet, dan voldoen ze meestal ook aan de eisen van de Flora- en faunawet. De voorliggende Soortenbeschermingstoets gaat daarom slechts kort in op de effecten op niet-broedvogels.

Door de dijkwerkzaamheden kunnen vogels in de werkperiode worden verstoord. De gemiddelde verstoringsafstand van de meest gevoelige soorten is 200 m (Krijgsveld et al., 2004). In mei en september 2007 zijn daarom bij afgaand tij, in een zone van 200m van de dijk, alle aanwezige foeragerende vogels geteld op het voorland van het dijktraject Philipsdam Noord (Beuker et al., 2007). Hieruit blijkt dat het te verbeteren traject een relatief kleine betekenis heeft als foerageergebied. Naar verwachting zullen alleen steltlopers tijdelijk verstoord worden door de werkzaamheden (Mouissie 2009). Dit heeft geen wezenlijke invloed op de lokale populaties.

Tabel 4.3. Maximum aantal tegelijk waargenomen vogels van kwalificerende soorten op het voorland (binnen 200m) van het te verbeteren dijktraject in mei en september 2007 (tabel samengesteld met data uit Beuker et al., 2007).

Soort	Gevoelig voor		
	dijkwerkzaamheden	mei	september
bergeend	nee	4	0
fuut	nee	3	79
grauwe gans	nee	98	0
grote stern	nee	0	5
krakeend	nee	3	2
kuifeend	nee	0	1
meerkoet	nee	0	6
middelste zaagbek	nee	1	0
oeverloper	mogelijk	0	2
rosse grutto	ja	3	3
rotgans	nee	1	0
scholekster	ja	25	129
slobeend	nee	0	1
steenloper	ja	1	4
visdief (alleen broedvogel)	nee	4	123
wilde eend	nee	3	1
wulp	mogelijk	2	19
zilverplevier	ja	2	2

Alle waargenomen vogelsoorten foerageren langs het dijktraject. Gevoeligheid op basis van de analyses in bijlage 1. Alleen steltlopers blijken in tijdens de werkzaamheden in lagere aantallen gebruik te maken van de omgeving van de dijk.

Het dijktraject is van relatief weinig betekenis als hoogwatervluchtplaats. Buiten de zomer overtij hier enkele tientallen scholeksters en enkele steenlopers, oeverlopers, rosse grutto's en wulpen. Verder pleisteren er rond hoogwater enkele tientallen eenden, futen, meerkoeten en dodaars, maar deze soorten zijn niet afhankelijk van HVP's. In de periode april t/m juli worden bij hoogwater erg weinig vogels waargenomen op het traject Philipsdam Noord (Tabel 4.4). Het gemiddeld aantal waargenomen vogels is tijdens de werkperiode (maart-oktober) zeer klein. In de nabije omgeving van het dijktraject zijn wel belangrijke HVP's aanwezig op de pieren van de Grevelingendam. Hier overtij met name grote aantallen bontbekplevieren, kanoetstrandlopers en bonte strandlopers (data MWTL tellingen RWS). Deze locatie bevindt zich buiten de verstoringsafstand van het dijktraject. Vogels die langs het dijktraject Philipsdam-Noord foerageren kunnen daar echter wel overtij.

Tijdens de werkzaamheden in maart en van augustus t/m oktober kunnen overtijende vogels (met name scholeksters) tijdelijk verstoord worden. In de periode april t/m juli is dit nauwelijks aan de orde, aangezien er dan vrijwel geen vogels overtij. Buiten de werkperiode hebben de dijkverbeteringen geen invloed op de HVP functie van het dijktraject. De nieuwe steenbekleding is niet meer of minder geschikt voor overtijende vogels.

Gezien de lage aantallen overtijende vogels op het dijktraject, zal de tijdelijke verstoring van HVP's op het dijktraject geen wezenlijke invloed hebben op de lokale populaties.

Tabel 4.4: Gemiddeld aantal kwalificerende vogels waargenomen bij hoogwater op de dijk en het voorland van het dijktraject in de periode 2004-2008 (data MWTL tellingen RWS).

Soort	werkperiode											
	jan	feb	maart	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Bergeend						2						
Brilduiker	4	2	2	2								
Dodaars	6	7	5	5				4	2	3	2	4
Fuut	13	2	12	10	5	2	2	4	15	8	1	2
Krakeend	4	5	5	3								
Kuifduiker	3		1								1	1
Kuifeend	1	1			3	2			16			
Meerkoet	64	7	22					1	18	18	3	1
Middelste Zaagbek	7	8	9	6	1	1		1		5	1	2
Oeverloper								2				
Rosse Grutto								2				
Rotgans	23	80	64									
Scholekster	30	36	32			6		23	36	29	17	
Slobeend			6	2								
Smient	4	19	2									2
Steenloper		5							11	3	5	
Tureluur	6								2		7	
Wilde Eend	4	2	2		1	1			2			
Wulp	5							7		4	7	

4.5 Zoogdieren

Voorkomen van beschermde soorten

In de periode april t/m juni 2007 hebben Den Boer en collega's (2007) zeven bezoeken gebracht aan het plangebied, daarbij is ook gelet op de aanwezigheid van zoogdieren. Hierbij hebben zij alleen de mol en haas aangetroffen. Verspreid in het onderzoeksgebied zijn op beperkte schaal molshopen aangetroffen. Rond de Krammersluizen werden veel konijnen gezien en zijn veelvuldig holen en graafsporen van deze soort aanwezig. Hoewel ze niet zijn waargenomen, is het aannemelijk dat bepaalde algemene soorten, zoals bepaalde spitsmuizen, gewone dwergvleermuis en egel, eveneens in het gebied voorkomen. De gegevens verkregen via Waarneming.nl betreffen een waarneming van een bunzing in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied bij de Parallelweg (www.waarneming.nl). In onderstaande figuren zijn de locaties van de waarnemingen van de aangetroffen soorten weergegeven.

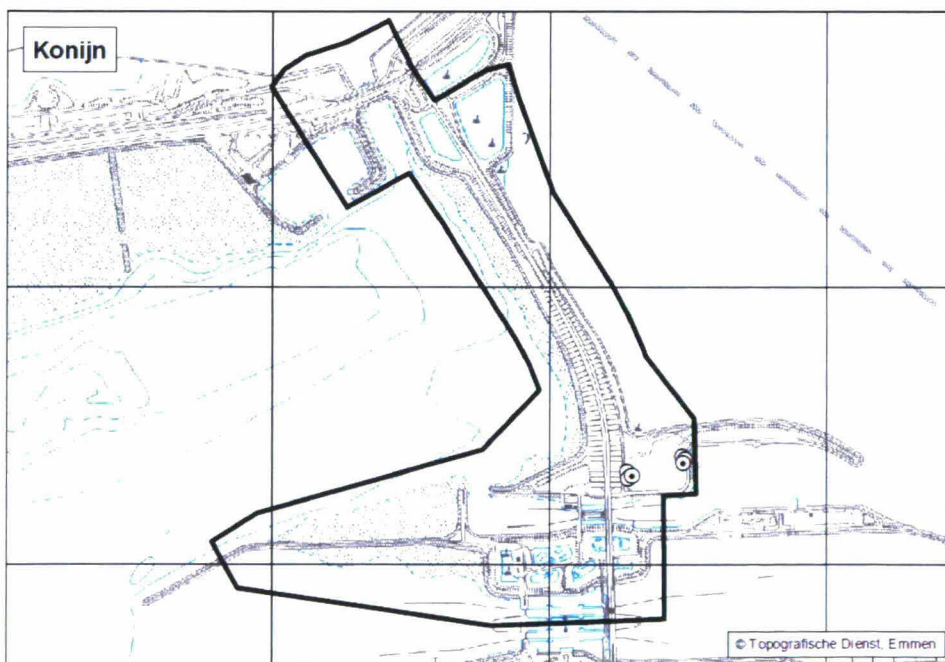
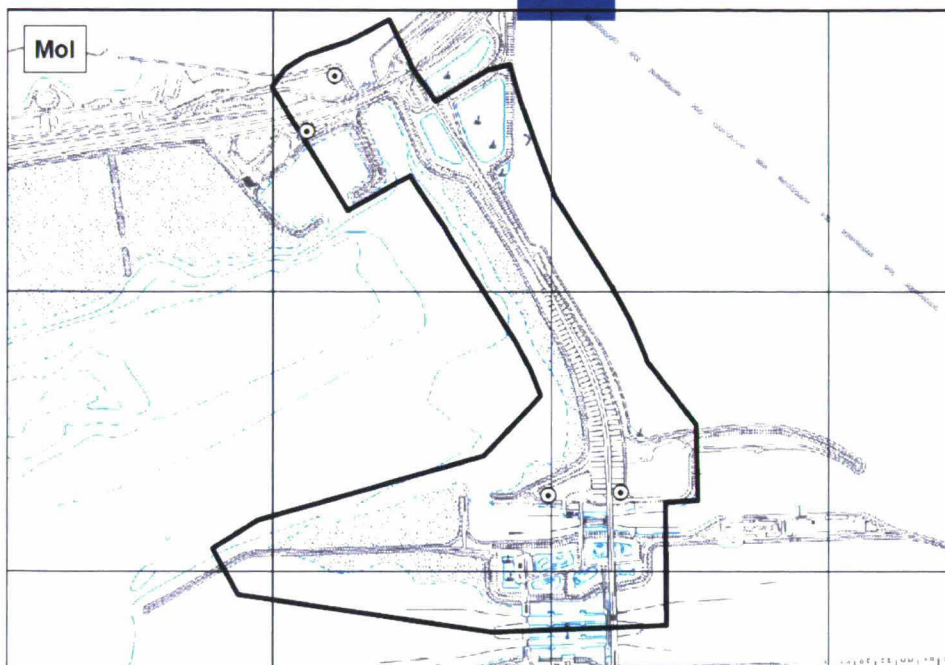
Tijdens de veldbezoeken is de noordse woelmuis niet aangetroffen. Ook in het verleden zijn op deze locatie geen noordse woelmuizen aangetroffen. Aangezien er geen geschikt habitat in de vorm van schor, rietland of ruigte aanwezig is, is het voorkomen van een noordse woelmuis populatie hier uit te sluiten.

Effecten van de dijkwerkzaamheden

Bij de dijkwerkzaamheden kunnen molshopen en konijnenholen verloren gaan. De meeste dieren zullen tijdig weg kunnen vluchten, maar het is niet uitgesloten dat enkele mollen gedood of verwond raken bij de graafwerkzaamheden. Konijn en mol zijn dermate algemeen dat de ingreep geen wezenlijke invloed heeft op de instandhouding van de populaties.

Er gaat geen biotoop verloren van bunzing, egel, konijn, mol of andere algemene zoogdiersoorten die mogelijk in het gebied voorkomen. Er is namelijk geen relevant verschil in het oppervlakte verharding voor en na de dijkverbetering.

Op vleermuizen hebben de werkzaamheden geen invloed. Vleermuizen jagen namelijk 's nachts terwijl de werkzaamheden overdag worden uitgevoerd. Er gaan geen vaste potentiële vaste verblijfplaatsen verloren.

Figuur 4.5 Waarnemingen van zoogdieren tijdens het onderzoek in 2007 (figuur overgenomen uit Den Boer et al., 2007).

5 Conclusies

5.1 Voorkomen beschermde soorten

Op het dijktraject komen drie beschermde plantensoorten voor: grasklokje (Tabel 1 Ff-wet), rietorchis (Tabel 2 Ff-wet) en bijenorchis (Tabel 2 Ff-wet). Daarnaast zijn er diverse 341 broedterritoria vastgesteld op en rond de dijk van in totaal 38 vogelsoorten. Alle vogelsoorten zijn beschermd op grond van de Flora- en faunawet. Verder is de bastaardkikker aangetroffen, de mol en het konijn. Gezien de terreinkenmerken komen vermoedelijk ook nog enkel andere algemene amfibie- en zoogdiersoorten voor in de omgeving van het dijktraject Philipsdam-Noord.

5.2 Ontheffing of gedragscode

Aangezien er geen effecten optreden op strikt beschermde soorten hoeft er geen ontheffing aangevraagd te worden. Dit is onder voorwaarde dat de aantasting van de groeiplaatsen van op rietorchis en bijenorchis zoveel mogelijk wordt voorkomen en anders de schade wordt beperkt conform de werkwijze zoals omschreven in de gedragscode van de Unie van Waterschappen, of andere goedgekeurde gedragscode. Bovendien dient de verstoring van vogelnesten voorkomen te worden (Tabel 4.1).

Tabel 5.1 Beschermde soorten in het plangebied, overtreding van de verbodsbepalingen (artikel 8 t/m 12 van de Ff-wet) en mogelijkheden voor vrijstelling of ontheffing.

Soort	Overtreding verbodsbepalingen	Vrijstelling/ ontheffing/ gedragscode?
rietorchis	mogelijk overtreding artikel 8	vrijstelling mogelijk met gedragscode
grasklokje	mogelijk overtreding artikel 8	vrijstelling
bijenorchis	mogelijk overtreding artikel 8	vrijstelling mogelijk met gedragscode
broedvogels	nee, verstoring nesten dient voorkomen te worden	geen vrijstelling/ ontheffing mogelijk
bastaardkikker	geen overtreding verbodsbepalingen	vrijstelling
konijn	mogelijk overtreding van artikel 9 en 11	vrijstelling
mol	mogelijk overtreding van artikel 9 en 11	vrijstelling
overige algemene zoogdiersoorten en amfibiesoorten	waarschijnlijk niet, dieren kunnen wegvluchten	vrijstelling
vleermuizen	geen overtreding, geen verstoring	ontheffing is hier niet nodig

5.3 Mitigerende maatregelen

- het broeden van de graspieper op de dijk dient voorkomen te worden door de dijk begin maart kort te maaien en kort te houden, door maaien of begrazing met schapen;
- het broeden van de scholekster op de dijk tijdens de werkperiode dient voorkomen te worden door uiterlijk half maart te beginnen met (voorbereidende) werkzaamheden op de dijk of de dijk tenminste tweemaal daags te betreden of overheen te rijden;
- voor aanvang van de werkzaamheden worden de locaties met beschermde plantensoorten (zie figuur 4.1) in of nabij het werkgebied gemarkeerd. Op de gemarkeerde locaties mogen geen materialen of materieel wordt neergezet. Bovendien wordt zoveel mogelijk voorkomen dat hierover heen gereden wordt bij het transport. Indien er beschermde planten groeien op de glooiing of onderhoudspad/ buitenberm is vernietiging niet te voorkomen. In afwijking op de standaard regel van de gedragscode worden de planten niet verplant. Deze maatregel is namelijk bij eerdere dijkverbeteringen niet zinvol gebleken voor de bijenorchis;
- delen van het Krammersluizencomplex, welke als locaties 4,5, 6 en A zijn weergegeven in figuur 4.2, worden niet gebruikt voor opslag van materiaal, omdat hier de bijenorchis groeit en enkele (niet beschermde) Rode lijst soorten. Locaties 1, 2 en 3 kunnen wel gebruikt worden.